

ОӘЖ: 101.9

КОСМОС ФИЛОСОФИЯСЫ

Асқарбекұлы Отанбек
otanbekaskarbek02@mail.ru

Л.Н Гумилев ат.Еуразия ұлттық университетінің
«философия» мамандығының 2 курс студенті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.
Ғылыми жетекшісі – Р. Кемербай

Аңдатпа. Мақалада ғарыштың зерттелуі ол үшін жарыс жүргізілгені, ғарыштың зерттелуінің болашағы жайында жазылды және ғарышқа ұшпас бұрынғы космос туралы ойларды, оның ішінде орыс ғалымы Циолковскийдің теориясын келтірілді.

Annotation. In my article, I will tell you that space exploration was conducted for him. I wrote about the prospects of space research and gave thoughts about space before going into space, including the theory of the Russian scientist Tsiolkovsky.

Сөздің басы орыстың XX ғасырда өмір сүрген ғалымы космостанушысы К. Э. Циолковскийдің тер теориясы. Ол кісі былай деп жазған екен: «Біз барлық жерде ортақ өмірге күмәнданамыз. Әрине, біздің жүйенің планеталарында, егер өмірдің болмауы болмаса, онда оның қарабайырлығы, әлсіздігі, мүмкін, жағымсыздығы және кез-келген жағдайда жер бетіндегі температура мен заттардың артта қалуы мүмкін. Бірақ сүт жолдары немесе спиральды тұман әр миллиардтаған күнге ие. Топ оларды миллиондаған миллиард шамдармен жабады. Олардың әрқайсысында көптеген планеталар бар, бірақ олардың біреуінде қолайлы жағдайда планета бар. Демек, кем дегенде миллион миллиард планета біздің планетадан кем емес өмір мен ақылға ие. Біз өзімізді спиральды тұман тобымен, яғни бізге қол жетімді ғаламмен шектедік. Бірақ бұл шексіз. Бұл шексіздікте өмірді қалай жоққа шығаруға болады. Олардың энергиясы қандай. Неліктен ол бекер жоғалады. Аспанды безендіру, адамды қуанту үшін жұлдыздар жарқырай ма. Біз өмірдің ең жоғары дамуы жерге жатады деп ойлаймыз. Бірақ оның жануарлары мен адам жақында пайда болды және қазір даму кезеңінде. Күн әлі де миллиардның өмірінің қайнар көзі ретінде өмір сүреді, ал адамзат осы елестетілмеген кезеңде — денеге, ақылға, адамгершілікке, білімге және техникалық күшке қатысты алға жылжуға және алға жылжуға мәжбүр болады. Оның алдында керемет, елестетілмейтін нәрсе бар. Мың миллион жылдан кейін қазіргі заманғы өсімдіктер, жануарлар мен адамдар сияқты кемелсіз ештеңе болмайды. Бір жақсы нәрсе қалады, оған ақыл мен оның күші сөзсіз әкеледі. Бірақ ғарыштың барлық планеталары жер сияқты кішкентай жаста ма? Олардың барлығы даму кезеңінде, кемелсіздік кезеңінде ме Астрономиядан білетініміздей, Күннің жасы әр түрлі: жаңадан туылған сирек кездесетін алып жұлдыздардан бастап, сөніп қалған қара ергежейлерге дейін. Күн сияқты Жалындап, күннің өшуіне байланысты өлгенге дейін. Кейбір планеталар әлі суыған жоқ дегенді білдіреді, ал басқалары қарабайыр өмірге ие, ал басқалары төменгі жануарлардың дамуына

дейін өсті, төртіншісі адам сияқты ақылға ие, бесіншісі әлі де алға ұмтылды және т.б. демек, біз ең жақсы өмір біздің планетамызға тиесілі деген пікірден бас тартуымыз керек. Біз планеталардың жасы әр түрлі екенін таптық. Бұдан шығатыны, ақыл мен күштің дамуы бойынша ең жоғары деңгейге жеткен және барлық планеталардан озып кеткен планеталар бар болуы мүмкін. Олар эволюциялардан өтіп кеткенде шығыр. Егер біз жер тұрғындары планетааралық саяхатты армандайтын болсақ, онда бізден миллиардтаған жас үлкен планеталар осыған байланысты қол жеткізді! Олар үшін бұл саяхат бір қаладан екінші қалаға теміржол арқылы өту сияқты қарапайым және оңай. Бұл дамыған, жетілген планеталарда көбею жердегіге қарағанда миллиондаған есе тез жүреді. Алайда, ол өз қалауы бойынша реттеледі: мінсіз халық қажет — ол тез және кез-келген санмен туылады. Қарапайым жануарлар өмірімен қоршаған жетілмеген әлемдерге барған кезде, олар оны мүмкіндігінше азапсыз жояды және оны мінсіз тұқымымен алмастырады. Бұл жақсы, бірақ қатал ма? Егер олардың араласуы болмаса, жануарлардың өзін-өзі өлтіруі миллиондаған жылдарға созылатын еді, өйткені ол қазір де жер бетінде жалғасуда. Олардың бірнеше жылдарға, тіпті күндерге араласуы барлық қайғы-қасіретті жояды және олардың орнына ақылға қонымды, күшті және бақытты өмір сүреді. Жер сияқты басқа планеталар бар. Неліктен олар зардап шегеді. Кемелді әлемде, басым прогрестен басқа, регрессия, қиын қадам бар. Сонымен қатар, өмірдің гүлдері соншалықты әдемі, сондықтан ең жақсысын өсіру керек, тұқымдар мен жемістерді күту керек. Алдыңғы қатарлы планеталар басқалардан озып кетсе де, бұл олардың ескі жасына байланысты болуы мүмкін. Жақсы жемістері бар кеш планеталар болуы мүмкін. Кеш жемістермен ғаламның регрессиясын түзету қажет. Сондықтан ерекше нәтиже беруге уәде беретін планеталардың аз бөлігі араласусыз қалады. Олардың арасында жер бар. Ол зардап шегеді, бірақ бекер емес. Егер оның тәуелсіз дамуы мен еріксіз азапталуы қамтамасыз етілсе, Оның жемістері мол болуы керек” деген екен.[2]

Біз бір жүйеден ұзақ уақыт шыға алмаймыз — Күн жүйесінен. Біз ғарышты соңына дейін зерттегенде, жерде болғанда, біз қазірдің өзінде аспанда болғанымыз белгілі болды. Аспан денелері бірдей орбиталарда айналады, бірақ әр жолы басқа заңдарға сәйкес. Бұл ғарыш, бар нәрсенің бәрімен бірдей, ешқандай құдай мен адам жаратпады, бірақ ол әрқашан мәңгі тірі от, жану және өшу шаралары болды, болады. Егер ғарышта шексіз уақыт болса, бұл кез-келген нәрсе болуы мүмкін дегенді білдірмейді. Бұл кездері шынында да жүреді. Мүмкін осы шеті жоқ біз әлі сыры ашылмаған әлемнің бір түкпірінде тіршілік белгісі бар болар. Осы құпияларды ашу үшін қазіргі уақытта заман дамуда адам дамуда. Қазіргі технология заманында біз енді енді жердің ось тартылысынан шығып көршілес марс венераларды зерттей бастадық. Адамның космосты іс жүзінде зерттеу бастауы ХХ ширегінде басталды. Бұл ХХ ғасырға дейін космос зерттелмеген деген сөз емес. Бұл заманға дейінгі ғалымдарда космостың зерттелуіне үлестерін қосты. Өз кезегінде кей бір ежелгі мемлекеттердің мифологиясында адамзат жерге космостан келген делінген аңыз бар.

Космос туралы адамзаттың жерде пайда болуы жайлы кей бір ғалымдар осы мифтерге сүйенеді. Олардың бірінің теориясы бойынша адам жер планетасынан емес ол бұл планетаға басқа планетадан келіп қоныс тепкен делінген. Осы теорияға дәлел ретінде адамның физиономиясын және нәрестенің қиналып дүниеге келетіндігін ал басқа жерді мекен ететін тіршілік иесінде ондай қиындықтың болмайтынын әкеледі. Мен бұл теорияда логика таппадым планетадан планетаға саяхат жасай алатын тіршілік иесі, сонау тас дәуірін бастан кешпес еді, (егер тарих беттеріне сенсек). Енді бұдан арылып өз орбитамызға оралайық. 1959 жылы кеңестік Луна-2 станциясы КСРО жер серігіне жеткізді, 1965 жылы Венера-3 станциясы сол вымпельді Венерада қалдырды, ал төрт жылдан кейін американдық астронавттар Нил Армстронг пен Эдвин Олдрин Айдың бетіне АҚШ туын орнатты. Бірақ бұл тек аумақтық шағымдармен байланысты емес символдық қимылдар болды: Ай мен Венера Кеңес Одағының немесе Америка Құрама Штаттарының құрамына кірмеді. Жерден алғаш рет космосқа 1960 бірінші рет саяхат жасалды. Бұл саяхаттың мақсаты тіршілік иесінің космосқа шығуға мүмкіндік барма жоқ па соны білу болды. Бұл саяхат бізге сәтті

болды. Осыдан кейін 1961 алғаш рет адам комосқа шықты. Дегенмен, бұл кездері жерде екі ірі держава арасында тартыс бақталастық кезі еді. Алғаш болып космоста кеңес адамы болғандықтан Америка алғаш болып айға сапар шекті. Бірақта, әлі күнге дейін бұл сапардың шындығы өтірігі белгісіз. Совет одағы тарауымен космостағы бәсекеде әлсіреді. XI ғасырда ғарышты зерттеуші басты ел Америка болды. Осы өткен 2020 жылы Илон Маск өзінің ғарыш кемесін сәтті ұшырды және кеме ғарышкерімен бірге аман сау орбитадан шықты. Бұл сапардың басқа сапарлардан ерекшелігі осыған дейін жасалған ғарыш кемелері кезінде өткен ғасырдың 60 жылдары құрастырылған ракеталармен ұшырылған болатын.

Осы жылыда космос бізді жақсы жаңалықпен қуантуда осы жылы марсқа ұшырылған робот сәтті қонып бізге марстың жерін видеодан көрсетті. Ендігі кезекте ғалымдардың айтуынша адамзат ендігі 10 жылды марсқа бара алады деп отыр және кей бір ғалымдарға сенсек 2027 жылы космоста 400 адамға арналған қонақ үй пайда болады дейді [3].

Бірақ бұл қазірше тек теория. Константин Циолковский ғарыш тек ұлы державаларға ғана емес, бүкіл адамзатқа тиесілі деп санайды. Циолковский ғарышты зерттеу ғарышқа ұшуды ғарыштық ұшу мүмкіндігіне ешкім сенбеген дәуірде ойлады, бірақ оның принципіне сәйкес бүгінде ғарышты игеру жүзеге асырылуда. Әлемнің 16 елінің ынтымақтастығының арқасында XX пайда болды, ал станциядағы өмір халықаралық заңнамаға бағынып келеді. Болашақта космостың философиясын игеретін заманда туып, космос туралы таным-түсінігіміз молайатындығы анық. Қазақ халқының да космос туралы түсінігі, сана-сезімін әліде арттыру жұмыстары өзекті тақырыптардың бірі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Космическая философия К. Э. Циолковский. 1914
2. <https://fil.wikireading.ru/26807>
3. <https://yandex.kz/turbo/hi-news.ru/s/tag/kosmos>